

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 ft, félévre 2 ft, negyedévre 1 ft.

Ugy a lap szellemi részét illető czikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

A harangokról. *)

2.

Az első cikkben említett hangviszonynál kevésbé ajálthatók a következő hangok: *re, mi, fa*. Ezek a lágy — *moll* — hangscala kezdetét alkotják és a harangszónak szomorú jelleget adnak. Erről könnyen meggyőződhetünk, ha az e három hangból alkotható hangsort egymás mellé állítjuk:

re, mi, fa | mi, re, fa | re, fa, mi | fa, re, mi | fa, mi, re | mi, fa, re.

Ehhez járul azon kellemetlen körülmény, hogy ezen hangviszony mellett a második és harmadik harangot: *mi, fa*, magukra, a legnagyobb nélkül nem használhatni, minthogy csak egy fél hanggal különböznek egymástól, mi e két hang huzamosabb ismétlésénél kellemetlen benyomást tesz. Már pedig minden templomra nézve kívánatos, hogy a harangok a különböző templomi ünnepélyek szerint hol együttesen, hol az első és második a harmadik nélkül, hol a második és harmadik az első nélkül használtathassanak, mi a fönkjelölt *ut, re, mi* hangviszony mellett könnyen megtörténhetik.

3.

Három harang számára gyakran a következő három hangból álló hangviszonyt szokták választani: *ut, mi, sol*. Ezek a természetes hangscala azon hangjai, melyek ha egyidejűleg szólnak, a legtökéletesebb harmóniát, a tiszta accordot alkotják. E körülmény csábított sokakat azon vélemény elfogadására, miszerint e három hang minden körülményben a legszebb combináció a harangszóra nézve.

De ez, mint már fönnebb megjegyeztük, a harangozásnál nem áll, miután itt nem a szép harmónia, hanem a szép melodia forog szóban. Hogy pedig e három hang melodiák képzésére kevésbé alkalmas, mint az előbb jelzett hangviszonyok, legott átláthatjuk, mihelyt a belőlök képezhető hat különböző hangsort egymás mellé állítjuk:

ut, mi, sol | mi, ut, sol | ut, sol, mi | sol, ut, mi | sol, mi, ut | mi, sol, ut.

Ha e melodiát az I. pont alatt följegyeztet, *ut, re, mi* hangokból alkotott melodiával összehasonlítjuk, legott

észreveendjük a nagy különbséget. Amaz első melodia, noha kis körben mozog és nagyon egyszerű, mégis énekelve kellemes és hatásos dallamul tűnik föl. Az utolsó melodia pedig énekelve vagy valamely hangszeren előadva kiállhatatlannak fog mutatkozni. Ez a melodia mitsem mond a kedélynek, nincsenek meg benne a melodia természetes elemei s azért semmi hatást nem idézhet elő; hideg, unalmas és nélkülözi a diatonicus harangszó titokteljes büvét.

Csak egy körülmény van, mely az accordos harangok beállítását ajállani látszik, t. i. a költségkímélés. Minthogy t. i. ily harangok között a második egy nagy tertiával, a harmadik pedig egy quintával magasabb az elsőnél: e harangok nagyságra és sulyra nézve nagyon különböznek egymástól, és így az első mélyhangnak öntethetni, lesz vele egy jó nagy harang a toronyban.

4.

A mit eddig a kemény accordról mondtunk, az áll a lágyhangu: *Re, Fa, La* accordról is. E hangviszony is, noha harangozás közben még mindig elég kellemes, nem foglalja magában a melodia természetes elemeit és nincs kellő hatása.

Mielőtt tovább mennénk, itt látjuk helyén valónak a következő megjegyzést, melyet ugyan ez értekezés elejére kellett volna tennünk, melynek helyességét azonban itten jobban átlátandják olvasóink. Egy teljesen kielégítő harangozáshoz legalább három harang szükséges, mert egy melodia alkotásához, tehát a harangozás céljának eléréséhez legalább három hang szükséges. Két harangu harangszó mindig hiányos és azért lehetőleg kerülendő. De a hol kedvezőtlen helyi vagy pénzi viszonyok között két haragnál több nem öntethető, ott a két harang közti viszony alapjául mindig *ut, re* hangsor választandó. Így még legkellemesebben hangzik a harangszó, és mindig megvan a lehetőség a harmadik haragnak akár a magasságban, akár a mélységben való hozzáadásával a hármasszámot kiegészíteni; mely esetben aztán a létező tehetséghez képest a harmadik haragnak a legnagyobbnál egy egész hanggal mélyebbnek, vagy a legkisebbnél egy egész hanggal magasabbnak kell lennie.

*) Lásd lapunk 14. számát.

Egy nagy parochialis templom számára legtökéletesebb harangszónak tartjuk a négy harangut, és e négy harang közt legtökéletesebb viszonyoknak a következőt: *Ut, Re, Mi, Fa*. E négy hang — a velők lehetséges hangsorok különféleségénél fogva — a leggazdagabb alkotás, szép melodia elemeit foglalja magában. E négy hang különböző elhelyezése által huszonnégy különböző hangsor alkotható, mi által oly melodia létesíthető, mely már magában véve természetes szépségénél fogva hat, eltekintve a haranghangok büvétől, mely a melodia szépségét véghetetlenül fokozza és méltóságossá teszi.

Hogy kedves olvasóink egy ily négy harangu harangszónak melodicus jellegéről helyes fogalmat szerezhesenek maguknak, e négy hang 24 különböző áthelyezését egy szabadon választott sorrendben állítjuk össze:

fa, mi, re, ut / fa, re, mi, ut / fa, mi, ut, re / mi, fa, re, ut, mi, re, ut, fa / re, ut, fa, mi / ut, re, mi, fa / ut, mi, fa, re, mi, ut, fa, re / ut, fa, re, mi / ut, mi, re, fa / re, mi, ut, fa, mi, fa, ut, re / fa, ut, mi, re / fa, ut, re, mi / ut, re, fa, mi, re, ut, mi, fa / re, fa, mi, ut / mi, re, fa, ut / fa, re, ut, mi, re, fa, ut, mi / re, mi, fa, ut / mi, ut, re, fa / ut, fa, mi, re.

Míndez a melodia még készületlen elemeit foglalja magában. De a négyharangu harangszó ezeket az elemeket egy egészszé dolgozza fel, rhythmicus szabadsággal és melodicus változatossággal tárgyalja, a hangok diatonicus sorrendjét hármóniak és dissonantiák által megszakasztja, melyek kellemes módon feloldódnak és az egészet azon sajátosos büvvel és magasztossággal önti el, mely a haranghang tulajdona. Ezért ajáljuk e most leírt négyharangu harangszót nagyobb templomoknak, melyek a hozzá megkívántató költséget fedezhetik.

Magától értetődik, hogy a harangoknál használandó hangmagasság a körülményekhez képest különböző lehet, és itt is érvényesül, mit e tekintetben főnőbb a háromharangu harangszóról mondottunk.

Ha három, kemény accordban (*ut, mi, sol*) szóló haranghoz egy negyedik csatolandó, legczélszerűbb lesz ennek a *la* hangot adni; ezáltal e magában melodia nélküli harangszó melodiai elemet nyer és hatásosabb lesz.

A lágy *Re, Fa, La* accordu harangokhoz bajos egy negyediket csatolni, ha csak egy sulyosabb, *ut* hangut nem öntetünk, mi által *ut, re, fa, la* hangokból álló harangszó származik, mely ha az előbbi combinatiókkal nem is állja ki a versenyt, mégis még mindig elég szép hatást idéz elő.

Ha végül egy még gazdagabb harangozást akarunk létesíteni, például egy székesegyház számára, akkor legszebb és legmagasztosabb a hat harangu combinatió, csak hogy ez esetben nem szabad a diatonicus sorrendet egyedül alapul venni, hanem azt összekötésbe kell hozni az accord szerint hangzó sorrenddel. De erről közelebből.

Vezély Károly.

A királyi pár ezüstmenyekzői ünnepélye Bécsben.

— A diszmenet 1879 april 27-én a „M. K.“ szerint következőleg történt:

Kora reggeltől kezdve a legélénkebb pezsgés színlhelye volt az egykori kiállítási palota. Alig szürkült még, már kinyíltak a diszkocsik műhelyének ajtai s az arany-, ezüst- és biborban ragyogó kocsik előhuzattak s a kiállítási térre sorba rendeztettek.

Hét órakor indultak meg a kocsik a rotundából, hogy a kiállítási uton a menet terve szerint elrendeztessenek.

A tervszerűen rendezett menet reggel 9 órakor lassan megindult.

Elöl pompás szerszámu paripán Bécs város heraldja lovagolt, a székváros színeibe öltözve, mellén a városi czimerrel. Őt tizenkét lovas kürtös követte, hasonló színű és czimerű ruhákban. A paripák szerszáma vörös és fehér diszítésű volt.

Ezután az egyetem i, mü egyetem is a gazdasági főtanodai ifjuság testülete jött a közös zászló alatt, melyre piros mezőben nyitott könyvre ültetett bagoly volt czimer-képül himezve. A tanulók nagy része ünnepi fekete ruhát, fehér nyakkendőt viselt.

Utánuk a bécsi tornaegyletek jöttek, valamint az alsó-ausztriai tornaegyletek küldöttségű paranesnokaik vezetésével. E csoporthoz csatlakoztak a bécsi lövészegyletek is. A csoportot a birodalom összes lövöldéinek képviselői s küldöttei rekeszték be. Valamennyien együletük festői egyenruháit viselték.

Következett az iparosok és iparegyletek csoportja, száma vagy negyedfél ezer ember, valamenynyi fekete ruhában, ugymint: a kereskedők, pékek, tímárok, műkertészek, czipészek, kovácsok, kosárkötők, vendéglöcsők, mészárosok, majorosok, szatócsok, fakereskedők, szíjgyártók és lakatosok, kardesiszólók, mázoló, rézöntők, orgonagyárosok, szeszgyárosok, keztűsők, kádárok, pálinkafőzők, bádogosok, fodrászok, kalaposok, kárpitások, építőmesterek, aranyművesek, gombkötők, esztergályosok, szücsök, takácsok, üvegesek és kávéosok zászlóikkal és jelvényeikkel.

És most következett az igazi jelmezes menet, melyhez fogható alig láthattak még.

Bécs városának két lovas czimeres hírnöke nyitá meg, majd tizenöt fiatal bécsi polgár következett három zászlóval, a zászlókat jelmezes lovagok lóháton tartották, mellettük két-két csatlós gyalogolt. Utánuk pedig öt-öt jelmezes polgár ment, kik a zászlók zsinogbojtjait tartották. A zászlók egyike az osztrák czimert, másika Bécs városának, harmadika a bajorhercegek czimerét viselte. A zászlótartók, csatlósok és polgárok a zászló szerint fekete-sárga, fehér-vörös és kék-fehér színekben valának öltözve. A közönség kálappal, kendővel, virágokkal s örömjajjal üdvözölte őket.

Ez örömjaj valódi ujjongássá vált, midőn a legközelebbi csoport: a vadász csoportja feltűnt. Elöl egy hatalmas lovas szent Hubert zászlajával kezében. Utána a diadalkocsi ment Diana óriási szobrával, a

antik ablakszárnyat emelt, melynek tábláin az osztrák s bajor címer pompás színekben ragyogott.

A kőedény-égetők egy óriási ó-német styllü kályhát czipeltek vállaikon, nemkülönben antik edényeket.

A kádárok diszkocsija egy pompás faragásokkal ékített dongája száz akós hordót vitt, melynek fődongáin Noé és szt. Orbán képe vala látható.

A látcsövesek, órások és gépészek után a bérkocsisok csoportja következett.

Fényes és nagyszerű csoport volt a kereskedőké. A kárpitokkal díszített kocsin Merkur szobra ragaszk, csomagok és apró léggolyók közt foglalt helyet. Két felől kereveteken két nőalak pihent: egyik a „vételt“, másik az „eladást“ ábrázolta.

Következett a nagyszabásúlag berendezett hajózási csoport. A diszkocsi elején delfynek, tritonok és nayadok csoportja vállain egy miniatűr hajót tartott, melyen az osztrák és magyar zászlók, valamint a Lloyd- és Dunahajózás-társulat lobogói lengtek.

Még nagyobb meglepetéssel nézte a közönség az ezt követő vasut-csoportot. A diszkocsi a tűz és víz eljegyzését ábrázolta. A csoport előtt hat lovas halad fekete-piros jelmezben, aztán két hírnök jön és ezek nyomában „a tüzisten diadalkocsija“; a tüzisten esküvőt ünnepel a tengerkirálynéval. A tüzisten aranyleplű plasztikus alak, nevének pedig ezüst bőre van. A tüzisten trónját fantasztikus nagyságu holló-szárnyak képezik; két kandelaberből, mintegy oltárokról, lángok és füstfellegek szállnak fel. A kocsin háterében hat nő ült, kik hű történeti jelmezekkel képviselték Ausztriát, Csehországot, Morvaországot, Lengyelországot, Sziléziát és Styriát. A kocsin mellett mintegy kétszáz munkás ballag fekete és piros ruhákba burkolva.

Itt aztán egy városi zenekar következett.

Majd festői csoportban jöttek a fémöntők, a vasszekekrény-készítők; továbbá a bronzmunkakészítők. Ez utóbbiak diszkocsiján haranglábról csüngő harang s körülötte harangöntők képeztek csoportot. Az aranyművesek ékszereket, drágaságokat vittek a menetben.

A nyomdászok ismét egészen különvált csoportot képeztek. A diszkocsin közepén Gutenberg ült, elmélyedve egy pergamenlap olvasásában, körülötte a haladás, tudomány és irodalom geniai álltak.

A képzőművészetek hatfogatu diszkocsija be zárta a történelmi menetet. A diszkocsi elő részén a medicei Venus másolata; a kocsin négy sarkában négy kandelaber látható, a faragási művészet valódi gyöngyei. A piros mennyezet alatt perzsa, ind és török szőnyegek művésznők ültek a legfényűzőbb korszak jelmezében, gazdag csipkegallérokkal és fodrokkal, a legértékesebb ékszerekkel. A jelmezek színpompája, festői volta ezen csoportot az egész menet egyik fénypontjává tette.

Ezzel a díszmenet jelmez részét véget ért, s a XVI. század alakjai tért engedtek a modern alakoknak. Életteljes kép tárult fel a közönség előtt a következő csoporttal, melyen hatalmas csoportozatban az alpesi vadászat Ausztriában ábrázoltatott. Felső-stájer-

országi vadászok hosszu sora vonult el szakaszokba osztva, s minden szakaszban a különböző vadászatokat ábrázoló jelképeket vitték a hegyi vadászkontóseikkbe öltözött lövészek.

A díszmenetet az alsó-ausztriai tüzoltótestületek, a monarchia összes hadastyán-egyleteinek küldöttségei s a bécsi és bécs-környéki dalárdák hosszu szakaszokban rekeszték be.

Leírhatlan azon látvány, melyet e 3¹/₂ órai hosszu menet nyújtott, csodálatos színpompával a jelmezek ezerféle változatosságával.

A merre a menet elvonult, mindenütt felhangzott a temédek néző közönség örömkialtása, a férfiak kalapjaikkal, a nők kendőikkel üdvözölték az egyes csoportokat.

Midőn a menet a Stubenringnél elhaladt s a Burg-ringen berendezett dísztérhez közeledett, a városi tanácsnokok, kerületi előjárók s a főtisztviselők a dísztérre vonultak s az udvari páholylyal szemben felállított díszpáholyban helyet foglaltak.

Pontban 10¹/₂ órakor a főherczegek és főherczegnők léptek be a pavillonba, a királyné kevéssel 11 óra előtt jelent meg Valéria főherczegnő kíséretében. A királyné 25 év előtti menyasszonyi ruháját viselte. Pontban 11 órakor érkezett ő Felsege a király, utána Rudolf koronaherczeg és Gizella főherczegnő. Ő Felsegeiket viharos éljenzés fogadta. Ekkor egy távirati jeladásra az arsenálban eldördültek a diszlövések s Bécs város polgármestere ő Felsegeik üdvözlésére az udvari páholy közép lépcsőihöz sietett s Newald polgármester a királyi párhoz üdvözlő beszédet tartott.

Ő Felsege a király e beszédre következőleg válaszolt: „Az volt ohajtásom, hogy házasságom 25-ik évfordulójának ünnepén minden költséges pompa mellőztessék. Csupán önök kérése folytán Bécsnél tettem kivételt s késznek nyilatkoztam a hódolat fényes és nyilvános tüntetését elfogadni, melyet ön polgármester ép most tolmácsolt. Ez által jelét kívánom adni annak, hogy a teremtő munka iránt, az ipar, kereskedelem és közlekedés bármely ágában jelentkezők is az, valamint a szépművészetek iránt teljes méltánnyal, jóakarattal viseltetem, teljesen felfogom ezek fontosságát az államéletben és érdekeiket gondoskodva megóvni akarom. Örülök a ritka és nagyszerű látványnak, mely itt most feltűnni fog s előre is kifejezem a községtanácsnak, mely az ünnepélyt rendezi, a genialis művészeknek, kik azt tervezték s végrehajtani bírták, valamint a társulatoknak, iparegyleteknek, egyéb testületeknek és egyes személyeknek, kik az ünnepélynek létrejöttét közreműködésükkal elősegíték, végre mindazoknak, kik a díszmenetben részt vesznek, császári köszönetemet.“

Az örömkialtások csilapultával a községi képviselők tagjai a főtribünön, szemben az udvari páholylyal, helyet foglaltak. A dalkörök a császári himnust énekelték s azután egy katonai zenekar kísérete mellett előadták az ünnepi kantátét, melyet Weinwurm szerzett s szövegét Weilen készíté. A kantaté nagy hatást keltett. Majd a dalárdák hátravonultak s a dísz-

menet elvonult ünnepélyesen ő Felsegeik előtt, mi alatt egy 2000 főnyi kar a császári himnust énekelte.

A király állva nézte végig az egész felvonulást, jobbján a kis Valéria főhercegnő ült, mellette a királyné és Rudolf főherceg, balról pedig Gizella főhercegnő.

A király úgy a menetben szereplőknek, mint a néző tömegnek üdvkiáltásait több ízben üdvözölve viszonozta. Érdekes epizódja volt az ünnepélynek, hogy a nyomdászok diszkoeciáján álló Guttenberg-alak a disztéren egy nagy könyvet tartott két kézzel a magasba, melynek czimlapján e felirat volt messziről is olvasható: „Tizenöt nap a Dunán!“ a trónörökös ismert könyvének czime. A királyné e könyv láttára mosolygva fordult a trónörököshöz, ki háta mögött állt s figyelmeztetőleg intett neki. A király is egy kézmozdulattal jelezte, hogy a könyvet észrevette.

Fél 12 órakor beborult hirtelen az ég, s pár percig tartó záporosó zavarta az ünnepélyt, de az eső múltával a menet ismét tovább vonulhatott s legdícsőbb befejezéssel ért véget.

— A király köszönete az ezüstmenyekző alkalmából. Ő Felsege a következő kéziratot méltóztatott kibocsátani: „Kedves Tisza! Több mint harmincz évi uralkodásom alatt komoly pillanatok mellett sok örömben is osztottam népeimmel, de tisztább és bensőbb örömet alig élvezhettem, mint a legközelebb mult napokban.

Népeim szeretetének köszönhetem ez örömet.

Én és a Királyné mélyen meg vagyunk hatva az őszinte szeretet és hű ragaszkodás ezen őnzéstelen nyilvánulása által. Egyesek és egyetek, testületek, községek és hatóságok, minden ország képviselői részéről, a lakosság minden rendü rétegeiből az őszinte öröm megható bizonyítékai s a legszívélyesebb üdvkivánatok lettek Elénkbe tárva.

Büszke vagyok és boldog egyszersmind, ezen birodalom népeit saját nagy családomul tekinthetni, melynek e napokban Minket környező szeretetében is hatását látjuk ama mennyei áldásnak, melyért huszonöt év előtt egybekelésünk alkalmával frigyünkre az oltárnál esedtünk, s melyet a Mindenható kegyelmétől eddigi családi boldogságunk és szeretett gyermekeink javára, valamint a haza üdvére tovább is remélünk.

A zajos ünnepélyek elmúltak, de ezen napok hálás emléke soha sem fog sziveinkben elhalni. Személyesen és élő szóval a milliók csak keveseinek köszönhattunk, hrdesse tehát ön még mindenütt és mindenkinek legbensőbb és legszívélyesebb köszönetünket.

Kelt Bécsben, 1879. évi április hó 27-én.

Ferencz József, s. k.“

— A király alapítványai ezüstmenyekzőjének ünneplése alkalmából. Ő Felsege magánvagyonából „Ferencz-József-Erzsébet-aranyösz-töndíjak“ czimen 40 ösztöndíjat alapított — évi 300 aranyforint értékben — a birodalom összes egyetemein. Ezen ösztöndíjakból 7 esik a budapesti, 3 a kolozsvári,

3 a zágrábi egyetemekre; a többi a birodalom másik felének hét egyetemére. Ugyancsak az ezüstlakodalom alkalmából ő Felsege háromszáztízezer — 310,000 — forint tőkealapítványt tett oly rendeléssel, hogy annak jövedelméből a hernalsi és soproni katonatiszti leány-növelőintézetekben a helyi viszonyokhoz képest fokozatosan betöltendő husz, a fischaui árvaházban pedig tíz ingyenes hely költsége fedeztessék. E helyek a „Ferencz-József-Erzsébet-alapítványi helyek“ nevet viselendik.

Gyulafehérvár sz. kir. város üdvözlő fölirata az ezüstmenyekző alkalmából.

Császári és apostoli királyi Felség! Legkegyelmesebb Urunk Királyunk!

Gyulafehérvár szabad királyi város hódolatát hozzuk! Az alattvalók millióiban egy parány, egy porszem vagyunk. Engedje meg Felség, hogy e porszem dícső trónja szent számolyánál omoljék le a földre. Ha a mélységben levőnek jól esik feltekinteni a magaslatra, úgy annál inkább jól eshetik nekünk trónja számolyánál feltekinteni Felségedre, mert büszkvé tesz azon tudat, hogy e magasság alapkövében tömörült porszemek egyikét alkothatjuk, mert a magassághoz a legalsó, de azért a legedzettebb lépcsőt képezzük. Miként a folyondár szeretettel és odaadással simul a fenyő lábához és indáival körülzárja azt, oly hűséggel és ragaszkodással omlunk trónjához és az állandó szeretet kapcsával fűzük magunk ahhoz, mert mi a gyöngye növénynek a fa, az nekünk Felséged legmagasabb személye: irányadónk a magasratörésben, élető elemünk a természet mostoha-ságában, támaszunk a jelenben, reményszlopunk a jövő kifejlődésben, védőnk s oltalmazónk a vészben, mentő oszlopunk a viharban. Nincs szó, nincs virágos nyelv, és Keletnek zengő szőfűzérében nincs képlet, melylyel méltóan és találóan kifejezhessük szeretetünket; nincs mérték és időszámítás, melynek keretében keblünk hálájának mélysége és hűségünk nagysága elférhet, mert nem pusztá szó, nem a képzelem alkotmánya, nem üres, holt tárgy szeretetünk s hálánk, hanem az emberi szívnek legdrágább élő gyöngye, öröktűzzel fénylő csillaga szeretetünk, mely minthogy páratlan áll, csakis önmagával hasonlítható össze. És e szeretet egyaránt lángol ugy Felséged mint Felséged neje legmagasabb személye iránt. És megvalljuk Felségtek örömnépén azt, hogy bár ezen szeretet, e szent érzelem ma önkénytelenül, vak odaadással lobog szivünkben, Felségtek voltak annak szülői, Felségtek maguk szerkeszték, maguk állíták elő szeretetünk örökkönyvét; Felségtek maguk szerzék, alkoták meg ragaszkodásunk rendíthetlenségét, Felségtek maguk építék meg hűségünk erős várát!

Mert volt idő, midőn elhagyatva álltunk a mindenségben, elhagyatva a könyörtől, a segélytől, de nem elhagyatva, de felkeresve a véstől, körülzúlva a vihar-tól; midőn megfosztva minden reménytől és minden jog-tól, a vak szenvedély tengerével körülvéve a kétségbe-eséshez közel álltunk, nemzeti létünk, nyelvünk eltiltva, alkotmányunk porba tiporva, magunk a tátongó — mind-ent végpusztulással fenyegető — örvény felett lengve

nyögtünk, sinlettük az ég haragját és akkor a népek, nemzetek öldöklő tusájában, midőn egész Europa lángba borult; ekkor midőn a szenvedély terhes felhői befedék az eget s nem láthattuk a napot, ekkor jött Felségtek váratlanágában nagy, de ismeretlenségében még nagyobb kegyelme, s Felségtek végtelen jószívűségéből ekkor kelt a parancsszó, hogy legyen béke és üdv. Az Úr egy „legyen“ szava elég volt a nagy természet zürjében, hogy az elemek lecsendesüljenek, világozasson és termő föld legyen; Felségteknek „legyen“ szava, jóindulattól vezérelt akarata elég volt, hogy a lét s nemlét kérdésének válságos percében megszűnjék a chaos és nemzeti létünk egén felderüljön a nap és áldással termő legyen az élet. Felségtek jósága hártalan volt, nem lehet tehát az, hogy szeretetünk és hűségünk végtelen ne legyen!

Hála legyen Felségteknek a múltért, üdv a jelenért, s boldogság a jövőhöz, mely hogy minél tartósabb és kiterjedtebb legyen Felségtekre nézve, hő imánkkal áldozunk az ezek Urának!

Legalázatosabban esedezünk, fogadják Felségtek kegyesen üdvkívánatainkat az ezüstlakodalomhoz. Tudjuk, hogy a népek millióinak üdvkítőresein elhangzik a paráynak örömyilatkozata; de miként a zengő hur akkor is még tovább reszket, midőn már nem is hallják: a mi kebelünk Felseged e porszemei a tudomásvétel után is szeretetében és ragaszkodásában tovább reszket hiven és szeretően, mindenha és mindörökké! Legmélyebb hódolattal hű alattvalói: Gyulafehérvár sz. kir. város közönsége.

Kisebb közlemények.

— Medgyes, 1879 april 27-én. (Első szentmise.) F. hő 15-én vala az annyira o hajtott nap, melyen tisztelendő Bodó Ignác új áldozár először mutatá be a Mindenhatónak a nép buzgó fohászi között templomunkban a vónélküli áldozatot, kegyelmet kérvén a Szentlélektől most nyílt pályájának megfutására, hogy Isten dicsőségére, embertársainak pedig üdvére munkálkodván, elnyerhesse az igazság koronáját.

Valóban szívemelő s a kebel titkos hurjait megrezentő látvány volt, midőn a szokatlan sokaságig összeszótómörült nép között a buzgó új papot nagybátyja és jötevője nagyontisztelendő Bodó Miklós zárdafőnök- atya tisztességes papi segédlet kíséretében oltárhoz vezette. De ép oly méltóan megindított bennünket a tisztelendő Both Názár atya által két (magyar és német) nyelven mondott beszéd, melynek hallatára még a szunyadozó s jégbideg hitetlen szívek is talán készek lettek volna a botorul megvetett hit s ima tüszikrái elfogadására . . . !

Dicséretet érdemel mindenestre Grosser József ének-karmester ur is, ki az itteni gymnasium kath. ifjúságával lelkesülten zengedezé az Isten iránti pietas lángérzelmeitől fölmelegült keble édes dalait; ugyszintén meg kell említenem tek. Felder József ur ama szorgalmát is, miszerint ő az orgona szerény hangját ügyekezett kellően beolvasztani a csinosan előkészült üdúság harmoniájába. Valamint elismerés legyen a papot

és honfitársat fölkaroló azon uri családoknak, melyek szívei a szeretet tüzetől égazur színben föllángolván, a hervadó virágok mellett a mennyei örömsajtés, bizalom s istentisztelet öröközldjével ékesítve készíték el a dízbabért ünnepeletünk számára.

Melyekhez — midőn a kedves új papnak kívánom: ad multos annos — még csak annyit adok, hogy az élet Ura sokáig éltesse nagyméltóságú főpásztorunkat, hogy ilyen ünnepeyes alkalmakat számtalanszor nyujtasson — felszentelések által — hiveinek!

P. Györffy Fidéi,
sztr. áldozár.

— Boitza, 1879 april 26. (Első szentmise.) Szerény bányaközségünkben husvét másodnapján nemcsak ünnepeünk, de egyszersmind egy igen nevezetes napunk is volt, vagyis itt egy helybeli, hivatalában becsülettel megélemedett bánya-felőr, t. cz. Karl Benedek ur számos és megnőtt fiai közül Józsefnek a legmagasztosabb napja volt; minthogy ő mint új föl-szentelt pap ma olvasta a helybeli r. kath. egyházban első miséjét. Az alkalmi szent beszédet a helybeli plébános ur tartotta, szépen kifejtvén a lelkési nemes és magasztos hivatást s hangsulyozván különösen azt, hogy mily tisztáknak kell lenniök azon kezeknek és ajkaknak, a melyek méltók legyenek, hogy az oltárnál a szt. áldozatot végezzék; és egyszersmind jóakarólag inté az ifju és leendő áldozárt arra, hogy nemes és magasztos hivatásának nemcsak szóval, de tettel is legyen buzgó hive és apostola. Hirdesse mindenfelé a jót, nemest és magasztost, és az emberiségnek szomorúságaiban, nyomorúságaiban, bajaiban, lelki és testi szenvedéseiben és betegségeiben a Megváltó példája szerint vigasztalója és áldozatkész védangyala legyen. Ne szünjék meg az Alkotóhoz esdeni az emberiség jobbléteért, földi és mennyei boldogságaért; továbbá röpitse az egek Urához imáit ő szentsége Leo pápa, koronás fejedelmünk és erdélyi főpásztorunk szerencsés és üdvös működéseért és a népeket, nemzeteket és az emberiséget valódi boldogító kormányzásukért.

Figyelmeztette továbbá szónoklata folyamában, hogy neki is eljönnek a megpróbáltatás és a szenvedés nehéz napjai; de soha el nem csüggedve, erős karokkal ragadja meg és tartsa fel magasan jobb kezével a szellemi szabadság zászlaját, másik kezével pedig a felvilágosodottság fáklyáját lobogtassa, hogy az emberiség megismerve a jót, nemest és magasztost, — emberi hivatásának megfelelően, — egy küzdelemteljes élet után egy örökké tartó jobblét koronáját is elnyerhesse.

Násznagy szerepet vittek a szertartásnál tek. Bárdosy György és Lónhart Nándor urak, mint Boitza községének legelőkelőbb polgárai. Az isteni szolgálattal számos közönség mellett jelen valának még a fiatal áldozár szülei, testvérei és rokonai, kikre mise és szertartás után áldását általános meghatottság közt osztotta ki.

Legyen tehát első áldása üdvöthozó, további működése pedig az emberiség lelki és testi boldogítására sikerdus; azt kívánja őszinte lelkéből

egy jelenvolt tanu.

Irodalom.

— Megjelent: „Munkálatok.“ Kiadta a budapesti növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolája. Negyvenkettedik folyam. (Első rész.) Az oktatás szabadság. Irta Mair C., ford. a budapesti növendékpapság m. e. i. iskolája. Budapest. 1879. N. nyolczr. XXII. 256 l. Ára 1 frt 20 kr. (Második rész.) A babona. Irta dr. Simar Theofil hittanár a bonni egyetemen, ford. ugyanaz. 98 l. N. nyolczr. Ára 60 kr. Mindkét mű a „Hunyadi Mátyás“ intézetben nyomtatott s Dulánszky Nándor pécsi megyéspüspök ur ő méltóságának van ajálva.

Ha irodalmunkat jelen előhaladott stadiumában tekintjük, úgy vagyunk vele, mint az utas, ki midőn valamely diszes virágos kertbe lép, bámulva megáll. Lelke csak a tökéletes egész szemléletébe merül el, mely a virágok különfélesége folytán oly vonzó szépségként áll előtte, s míg a legváltozatosabb virágok gazdag csoportjait, gyönyörű színvegyülékét, az emberi szorgalom által létesített nagyszerűségét csodálja a kertnek, addig legkevésbé sem gondol arra, sőt tán épen megelégedni látszik arról, hogy itt egykor rideg és kopár sivatag volt. Legfőlegb egyes hirneves kertészről emlékszik meg, de hogy ki volt a kezdetleges rögöknek el-távolítója, a bozótoknak kiirtója, hogy kik voltak a kopár sivatagnak művelői, annak felásói és utainak egyengetői ugyan ki gondolna mindezekre?!

Tökéletesen így vagyunk jelen irodalmunkkal! Vetélkedve szeretjük emlegetni, hogy hála Istennek, irodalmunk a fejlettség mily magas fokán áll. Büszkék vagyunk, hogy a próza-szépsége úgy, mint költőiség tekintetében emelkedhettünk; . . . de hogy épen a központi papnevelde növendékei lettek volna azon szerény munkások, kik ifjui hévtől lelkesítve, nemes előszeretettel s minden tőlök kitelhető erővel törekedtek nyelvünk kiművelésére, s így irodalmunk jelen csarnokának emeléséhez nem kevéssel járultak nem igen látszunk ezt méltányolni. Pedig az idők, melyekben e nemeskeblű növendékek a nyelv és irodalom iránti szeretetüket tetteg is kifejezék és bebizonyíták, csakugyan mostohák voltak, és pedig olyannyira, hogy minden nagyítás nélkül bátran elmondhatjuk, miszerint ők valának emezeknek egyedüli ápolói. Nem érdek mondatja ezt: az irodalomtörténet szolgáltatott már e tekintetben nekik igazságot s fentartotta részükre az elismerés hervadhatlan koszoruját; de a ridegség, melylyel e szép multtal dicsekvő, de még szebb jövőnek örvendő növendéksereg egyházirodalmi iskolájának „Munkálatok“ manap az olvasó közönség fogadni szokta, nem engedé, hogy a fenti észrevételeket ne tegyük. Az igaz, hogy a viszonyok már megváltoztak s talán munkásabb erők vették át azon tért, melyet ők oly nemes kitartással műveltek; de ha vissza kellett is húzódniok, s a manap már nagyban előhaladott és kifejlett irodalmi viszonyok miatt nem fejthetnek ki oly általános érdekű tevékenységet: nem lehet el nem ismernünk a kitűró buzgalmat, mely zászlójuk jelégéje szerint „Isten- és hazáért“ ereikben lüktet, s a mely őket közel félszázados tömörülésök óta minden évben egy kiválóan korszerű — ha nem is

eredeti, de a külföld jelesb termékeiből választott — munka hazai nyelvünkön kiadására ösztönzi.

Ily korszerű, s ép ezért szerencsés választása a pesti növendékpapság jelen évi kiadványa is két részben. Hogy mily égető kérdést képez az oktatásszabadság, azt mindenki, ki annak fontosságát felfogni és következményeinek mélyrehatását belátni képes, azonnal átláthatja. Az állam által hazánkban is célba vett iskola-egyedárusággal szemben igen jó szolgálatot tesz Mair műve, mint a melyben az ész, jog és lelkiismeret szava tömött phalanx gyanánt egyesül az egyháznak az oktatás körüli jogai visszaküzdéséért. Szerző ugyanis meghatározza mindenekelőtt az egyház, az állam és az iskola feladatát, s ennek alapján sorolja elő az ész, igazság és lelkiismeret érveit az egyházat megillető oktatásszabadság érdekében. Hosszura kellene kiterjeszkednünk, ha szerző gondolkodásmenetét és szigorú logikai következtetéseit a műből vett idézetekkel kívánnók igazolni: itt legyen elég egyszerűen csak a műre utalnunk és azt kivétel nélkül mindenkinek, kik a dolog körül még tájékozatlanok s helyes, tiszta és szabatos ismeretet akarnak maguknak szerezni e felekezettől, hogy ne mondjuk, Isten nélküli légkörben mozgó társadalmi állapotok közepette oly fontos és lényeges kérdéssről, az oktatás- és nevelésszabadság kérdéséről. Erre a fordító növendéksereg lelkes buzgalma szólít fel, mely nem kimélt semmi fáradságot és költséget a munka átültetése körül. A kiállítás csinos, beillik bármely salon asztalára; a nyelvezet, daczára, hogy többek kezéből került ki, könnyed és folyékony, a mi ilyenmü műveknél tagadhatlanul főkéllék; ára pedig a terjedelem nagysága mellett is oly csekély, hogy, ha még tudományos értékét is tekintjük, lehetetlen azt mindenkinek meg nem szerezni.

Ugyanezt mondhatjuk a „Munkálatok“ jelen évfolyamának második részéről, mely Simar „A babona“ című német eredeti művét adja magyarítva. Szerző három fejezetben tárgyalja, először: „Mi a babona?“ másodikról: „Megfelel a babona eredetének kérdésére?“ a harmadik fejezetben pedig előadja az egyház magatartását a babonával szemben. E fejezetek mindenike eléggé fontos és érdemes arra, hogy különösen azok részéről, kik ezek iránt még nincsenek tisztában, elolvassassanak és megfontolás alá vétessenek. Ezt kötelességünk ajállani, mert manap épen a magukat művelteknek valló körök vádolják az egyházat arról, hogy a babonáság ápolója. E könyv minden tekintetben — részrehajlatlanul — irányt fog szolgáltatni a kérdés és dolog körül.

Midőn ezt röviden a budapesti növendékpapság egyházirodalmi működéséről regisztráljuk, lehetetlen, hogy legbensőbb hálánknak a szerencsés választás iránt kifejezést ne adjunk, s nemcsak ez évi, hanem a kezdetől fogva minden évi munkálkodásuk gyümölcsét — mint a katolikus egyházi irodalom mind megannyi kiváló termékeit — a legmelegebben és legőszintebben ne ajálljuk.

Balogh I.

A napi események köréből.

— **Ünnepélyek főpásztorunk ó nagyméltóságának szerencsés visszaérkezése s püspökké szenteltetésének 15-ik évfordulója alkalmából.**

Boldognak mondhatja magát azon főpásztor, kit híveinek annyi tiszteletnyilvánulása s oly melegen érzett szeretete környez, mint az erdélyi egyházmegyét jelenleg dicsően kormányzó főpásztort dr. Fogarasy Mihály ó nagyméltóságát. Ha utra kel, az egész megye imája kíséri; ha visszatér, az egész megye a viszontlátás örömrájában uszik. Ha születésnapja van, a bérczek ormáin kelő szellők is üdvöletet hoznak; ha névnapja van, a nyáj templomok oltárainál ináival ünnepel. Ha a nevelés szent csarnokaiba lép, a kisdetek boldog érzettel éljenek; ha a szegények közt megjelenik, hálás szívek főhásza esdekel áldást az egekbe. Ha hivatalból szeretett hazánk völgyeiben fölkeresi a hitközségeket, diadalmenetté változik utja. A tudós elméje tápot nyer szavaiból; a vallásos szív föllángol imádkozásánál; a közönyös lelke erős elhatározás száll az egyház fejéhez való rendíthetetlen ragaszkodásánál; a gyermek szerető atyát lát egyháznagyai alakjának szemléleténél.

Ez szolgál magyarázatul annak, hogy az ünnepélyessége sora egymásután nyumul előtérbe minden lépkisebb alkalommal, s hogy a bécsi hosszú, de dicső utból való visszatérése és püspökké szenteltetésének évfordulója is általános érdeklődést és lelkesedést keltett s a központban a tisztelet legszebb nyilvánulásaira nyitott magának utat.

A visszaérkezés napján kifejezett szerencsekívánatokat ugyanis a következő napok fokozott üdvkívánatai és ünnepélyes mozgalmak követték.

Május 3-án este a gymn. ifjusága és tanári kara sietett örömmérettel üdvözölni a főpásztort. Előbb az ifjuság mutatta be szeretetének őszinte érzetét a vegyeskar által énekelt „Ima“ Verdi „Nabuco“ című dalművéből. „A csónakos“ Palotásytól és „Harmat ragyog“ a mezői virágon“ Zsakovszkytól című műdarabokkal, ugyszintén a zenekar által játszott „Nyitány“ Kreutzer „Lodoiska“ dalművéből, „Wir-War“ polka és „Sárga csikó“ induló septettes zenedarabokkal, melyeknek előadását igen sikeresen vezette Fogarasy János karnagy, gymn. ének- és zenetanár. Az első műnéklés után Amberber J. VIII. osztályos tanuló ifjai szívek hevéllel mondott beszédben üdvözölte ó nagyméltóságát, ki szeretetteljes modorban intézett atyai szavakat az ifjusághoz. Az ifjuság elvonulása után a tanártestület lépett a terembe s ennek nevében igazgató a bécsi nagy ünnepélyekről való szerencsés visszatérés s a püspökké szentelés 15-ik évfordulójának közelgő napja felett mélyen érzett öröm tiszta hevületével kívánt hosszú életet s viruló egészséget a főpásztornak, ki a jó kívánatot megköszönve, ez alkalommal is buzdítá a testületet, hogy a jó hírnevű tanítékot ezután is minél szebb virágzásra emelni törekedjék, főpásztori kegyérről s atyai gondoskodásáról biztosítván a testület tagjait.

Május 4-én d. u. 2 óraker a püspöki lak nagyterme ujabb nyilvánuló kedves érzelmei nemes ömlengésétől viszhangzott. A főpásztor ó nagyméltósága díszebédre hívta meg a káptalant, a papság, tanári kar s más hivatalos testületek képviselőit, hogy a királyi pár ezüstmenyekzójének ily módon is emlékezetet szenteljen. A hangulat méltóságteljesen ünnepies volt. A főpásztor utólréhetlen lelkesedéssel köszönté a királyi párt. Edes hazánk bérczei — ugymond — a birodalom legtávolabbi határát képezik. A bécsi örömhangozat ezen

bérczek fölfogták. Visszatérve kedves erdélyi megyéjébe, nem ismétetni — mert ez lehetetlen — hanem fölleveníteni kívánta jelen alkalommal amaz örömhangozat. A mi nagyszerű és magasztos csak képzelhető, az ezen ünnepélyen Bécsben mind őszpontosítva volt. Radetzky azt mondta: a monarchia itt van a hadseregben; most is mondani lehetett, hogy az osztrák-magyar birodalom Bécsben volt őszpontosítva érzelmeiben. I. Ferenc császár emlékszóbrán ezen szavakat olvasta már régebben: „amorem meum populus meus“. Ezt a birodalom népei most viszonzták, midőn a nagyatyva szeretetét az unoka irányában tanusított fényes kitüntetéssel meghálálták. Boldog azon fejedelem, kit népei ily szeretettel ölelnek, s boldog az is, ki ezen szeretet nyilvánulásának szemtanuja lehet. Engedjék meg tehát — végző mély áthatottsággal — hogy poharamat ezen nagy ünnep emlékére emeljem s kérjem — s kérjük mindnyájan — a királyok Királyát, hogy dicsően uralkodó apostoli királyunkat I. Ferenc József ó Felségét és Erzsébet királynékat, legkegyesebb asszonyunkat a birodalom népeinek boldogítására sokáig, de sokáig éltesse.

A viharos éljenzés alig csillapodott le, midőn Lőnhárt Ferenc cz. püspök és nagyprépost ó méltósága emelkedék föl helyéről. A legmelegebb érzelme hangján szólva kiemelte, hogy ó Felsegék ezüstmenyekzójének szép ünnepe figyelmünket egy más menyekzőre irányozza, melyet ezelőtt 14 évvel püspök urunk ó nagyméltósága mint völegény az erdélyi egyházmegyével mint arával tartott. Ezen a megyére annyi dicsőséget árasztó esemény 15-ik évfordulója pár nap mulva következően, fölhívja a jelenlevőket, hogy poharat emeljenek s kérjék a jó Istent, hogy ó nagyméltóságát virágzó egészségben tartsa meg s engedje az erdélyi egyházmegyének azt a szerencsét, hogy főpásztorra ezüstmenyekzójét is egykor boldogan ünnepelhesse. A találó fölköszöntésre következő viharos éljenzés hatalmas hangját itt oly kevéssé vagyunk képesek visszaadni, mint nem valánk képesek az elmondott köszöntéseket teljes szöveg szerint, hanem csak rövid vázlatban adni. Még csak annyit említtünk meg, hogy a főpásztor kedves szavakban köszönté meg az iránta nyilvánított üdvkívánatokat, s hogy Joksmann Nándor kir. törvényszéki elnök kellemes modorban tartott beszéddel köszöntötte föl Lőnhárt Ferenc cz. püspök s nagyprépost ur ó méltóságát.

Ugyancsak május 4-én d. u. 5 óraker a helybeli irgalmasrendű apácák leánynevelődjében tartatott májusi ünnepély a főpásztor püspökké szenteltetésének 15-ik évfordulója alkalmából. A terem szépen volt díszítve. Püspök ur ó nagyméltósága körül sorakozva számos vendég tanusította érdeklődését a jeles intézet ünnepélye iránt. A műsorozat 20 — váltakozva — magyar és német nyelven előadott darabból állott s mindenik legszebben sikerült. Különösen megragadta figyelmünket „Husvét hármas jelentőségben“, „Schneeglöckchen“, „Maienblüthen“, „A gyermek a válponton“, „Májusi dal“, „Pensez a moi“, „Nefelets“, „Krönungsmarsch“ stb. Kedvesen szavalta „Pásztor s kis nyáját“ Egri Ottilia, kellemesen énekelte Szabó Mari a „Gebet der Mutter“ című darabot, s befejezte az előadást gyermekded érzéssel a főpásztorhoz intézett zárszóval Ajta y Irén.

Mindenesetre elismerést érdemel ezen ünnepélyért a derék főnök s többek közt az ének- és zenetanító. A főpásztor pedig méltán boldognak mondhatá magát, hogy az általa emelt ezen díszes intézet ölen tapasztalhatja jótékony műveinek eredményét s mint mindig, ugy jelen alkalommal is érzé edes vigasztalását az irás ama szavaiknak is: „ex ore infantium... perfectisti laudem tuam“.

Kiadja: az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztőbizottság. Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA.

Szerkesztőtársak: ÁVÉD JÁKÓ, BALOGH IGNÁCZ, CSERNI BÉLA, GIDÓFALVY GERGELY.

Nyomatott Klüger Bernátnál a lyc. gyorsajtóján Gyulafehérvártt 1879.